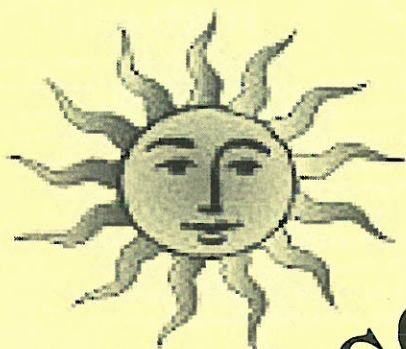

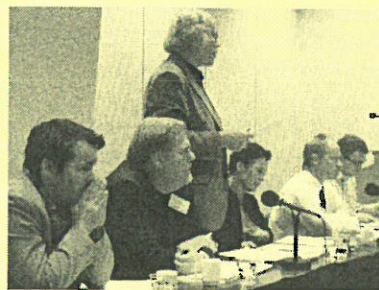
Motiverende Samtale, eller Motivational Interviewing (MI) som er den internasjonale betegnelsen, har som mål å motivere klienter og innsatte til viljestyrt endring. Mange mennesker lever godt med sine uvaner, sin livsstil, sine problemer eller uhensiktsmessige atferd, selv om nærmeste familie, omgangskrets, hjelpeapparat eller kriminalomsorg kan være bekymret og mene at vedkommende bør endre seg. Denne metodikken kan være et hjelpemiddel som kan legge til rette for at vedkommende kan begynne å reflektere over sin situasjon og til selv å ta ansvar for endring av uhensiktsmessig atferd.

Les mer på side 9

FOKO-nytt (20) 1/2004

God sommer!

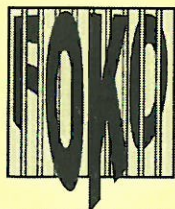
Evalueringskonferanse
se side 6

**HUSK
MEDLEMS-
KONTINGENT**

se side 7

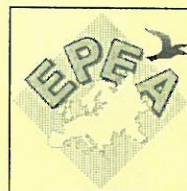
**MØT
EPEA-LEDER
NIEK WILLEMS**

se side 4

Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen
Norsk underavdeling av EPEA

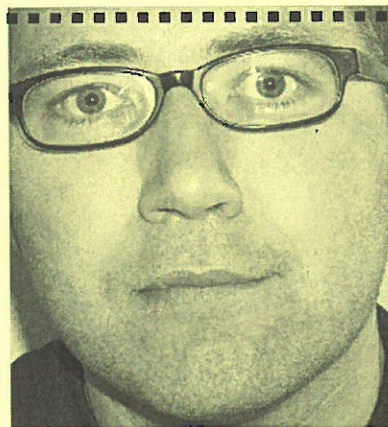
EUROPEAN
PRISON
EDUCATION
ASSOCIATION

Lederens hjørne

Hei!

Det er en stor glede for meg for første gang å skrive lederens hjørne i det 20. FOKO-NYTT. Først vil jeg takke for at jeg ble valgt som FOKOs andre leder. En stor takk går også til den første lederen, Ingunn Eitrheim, som etter åtte års tjeneste takket av i fjor høst. Hun har bygget opp FOKO steg for steg gjennom sin periode som leder. Ingunn kommer til å bli savnet i styret, og det blir ikke lett å fylle hennes plass, men jeg skal gjøre mitt beste. Jeg ble i alle fall kastet rett ut i det: Paneldebatt ved den store evalueringskonferansen på Gardermoen, flere møter på Stortinget og ikke minste innlegg og reportasjer i hovedstadspresen angående statsbudsjettet og de alt for små bevilgningene som vårt felt blir avspist med. Dessverre førte ikke styrets arbeid fram, til tross for at SV la inn et forslag om 15 mill. ekstra. Honnør til dem for det!

Nå har vi lagt bort vintertøyet og skrapet bort det siste klistret på langrennsskiene. Det er vår i lufta, og vi venter på Kampen Janitsjar som tradisjonen tro skal avlevere fanfarer og trommevirvler. Vi i styret slår også på stortrommen, og igjen har vi tatt opp kampen om midler i forbindelse med reviderte nasjonalbudsjett. Totalt mangler det 26 millioner kr. for at innsatte skal få det opplæringstilbud som de har krav på etter norske og internasjonale lover og anbefalinger. Dessverre frykter jeg at det går som i høst, at alle våre folkevalgte ser problematikken, uten å ville gjøre noe med den. Det forundrer meg at våre lovgivere gang på gang kan bryte sine egne lover uten at det får konsekvenser.

Heldigvis skjer det positive ting også. Evalueringsrapportene har i vinter med jevne mellomrom falt ned i postkassa. Her er det mye spennende lesestoff å ta fatt i og diskutere rundt om i landets fengsler. Vi kommer sterkere tilbake med et spesialnummer av FOKO-NYTT om evalueringsarbeidet i neste utgave. FAFO har også gjort et spennende forskningsarbeid omkring levekår for innsatte. Dessverre står det ikke så altfor bra til med våre innsatte, men dette kan vi høre mer om på høstens SØRMARKA-SEMINAR. Vi i styret har allerede arbeidet lenge med å sy sammen et spennende program. Vi synes selv det ser ut som det kan bli noen fine dager syd for Oslo. Så sett av 14-16 oktober allerede nå.

Mitt største ønske er at jeg kan åpne FOKO-seminaret på følgende måte: JA, VI FIKK 26 MILL. KR. I REVIDERT NASJONALBUDSJETT. Da skal jeg klemme til med fanfarer og trommevirvler å la

Ha en god sommer!

Hilsen
Jon Erik

**STYRET I
FOKO 2004**

Leder: Jon Erik Rønning, Jessheim vgs. avd. Ullersmo fengsel
jessvgs@online.no

Nestleder: Frøydis Holstad, Oslo fengsel
froeydis.holstad@c2i.net

Infoansvarlig: Leif Lyngstad, Klosterskogen vgs. avd Skien feng.
klofstfeng@online.no

Kasserer: Gisle Grahl-Jacobsen, Strømsø vgs. avd Drammen fengsel
gisle.grahl-jacobsen@skole.bfk.no

Sekretær: Torfinn Langelid, Fylkesmannen i Hordaland
torfinn.langelid@fm-ho.stat.no

Vararepresentanter:
Knut Lage Bø, GVO avd. Bredtvedt fengsel
Asbjørn Støverud, Jessheim vgs. avd Ullersmo fengsel

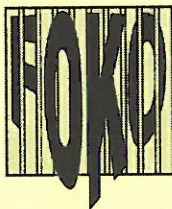
Innhold i FOKO-nytt 1/2004

Lederen.....	2
Skråblikk.....	3
Foko-nytt møter Niek Willems.....	4
Evalueringskonferanse på Gardemoen.....	6
Liaison møte i Budapes.....	8
Motiverende samtale.....	9
Levekår blandt innsatte.....	12
Program Sørmarka.....	13
Medieomtale.....	14
Å lære bak murene.....	15
Rekommendasjon.....	16

Neste nummer av FOKO-nytt vil inneholde:

Sammendrag av evalueringsrapportene

Utgivelse høst 2004

**Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen**
Norsk underavdeling av EPEA

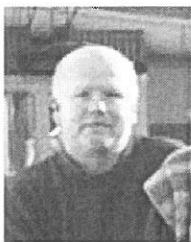
Redaktør: Asbjørn Støverud
Jessheim vgs avd. Ullersmo fengsel
Boks 2
2040 Kløfta
E-post: asbjorn@st.mailbox.as
tlf: 63927351

layout: Jon Erik Rønning
Ansv: Leif Lyngstad

Medlemskontingent

Rett før påske sendte vår nye kasserer Gisle Grahl-Jacobsen ut bankgiro med medlemskontingenten. Har du ikke betalt, gjør det nå umiddelbart. Har du mistet eller ikke mottatt bankgiro, kan du ta kontakt med kasserer Gisle Grahl-Jacobsen ved Strømsø vgs. avd. Drammen fengsel tlf. 32 21 98 12 eller betale kr. 250,- til kontonr: 1644 22 60803.

Kasserer Gisle er klar for å ta imot medlemskontingent fra både gamle og nye medlemmer.

Universitetsfengsel i Bergen

Dersom Stortinget gir sin støtte, kan universitetet i Bergen bli den første læringsinstitusjonen med eget fengsel. Leif Waage ved Kriminalomsorgen region Vest er leder for prosjektet, og har som målsetning å kunne starte opp allerede til neste år. Han tror at bedre forståelse av fangenes situasjon vil føre til bedre oppfølging av den enkelte, slik at det blir færre gjengangere i norske fengsler.

Ledelsen ved Bergen fengsel er svært positive til forslaget, og gleder seg til å samarbeide med forskere. Fengselsforskning har fått for liten oppmerksomhet, derfor trenger vi å få et miljø inn her for å få mer åpenhet og kunnskap, mener underdirektør Siri Fahlvik Pettersen.

Kriminologer som Nils Christie, Hedda Giertsen og Espen Schanning er ikke fullt så positive til Universitetsfengslet: Hvor blir det av den frie forskningen når man skal forske på sine egne?

FOKO-nytt vil følge utviklingen i denne saken.

EPEA - konferanse

Den 10. EPEA-konferansen vil bli avholdt i Bulgaria 18. - 22. mai 2005. Etter det vi forstår har arrangørene fått låne regjeringens representasjonssenter utenfor Sofia. Det skal være valg i Bulgaria i juni, derfor må konferansen legges til dette tidsrommet. For å sikre at konferansen blir avviklet som planlagt, må den gjennomføres før valget. Vi regner med at Norge, som vanlig, stiller med en stor delegasjon. De som eventuelt er interesserte bør følge med på www.epea.org

Den 11. nordiske konferansen om fengselsundervisning vil bli avholdt i Roskilde i Danmark fra 2. til 5. september 2004. Fra Norge vil Torfinn Langelid og Einar Skaalvik være «keynote speakers» i et ellers spennende program. Påmeldingsfristen var 16/4, men for deg som ikke fikk meldt deg på, fortvil ikke. FOKO-NYTT er der for å dekke konferansen.

Spørsmål i Stortinget

Lena Jensen fra SV i utdannings- og forskningsministeren stilte tidligere i vår et skriftlig spørsmål til utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet (H). Dette er bra Lena, fortsett å still slike spørsmål!

Spørsmål fra Lena Jensen (SV) til utdannings- og forskningsministeren :

Fafos levekårsundersøkelse blant innsatte i norske fengsler viser at fire av ti innsatte kun har grunnskole som høyest fullførte utdanning. Med et stadig høyere utdanningsnivå i Norge innebærer dette at tidligere innsatte stiller ekstra svakt på arbeidsmarkedet. Tilskuddene til opplæring i fengslene har ikke blitt justert i henhold til den kapasitetsutvidelsen som har funnet sted de siste åra.

Vil statsråden ta konsekvensen av rapporten fra Fafo og foreslå økte bevilgninger til fengselsopplæring i revidert budsjett for 2004?

Besvart av utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet (H) :

Jeg er kjent med at utdanningsnivået blant innsatte i norske fengsler er lavere enn i befolkningen som helhet. For å få bedre kunnskaper om dette, har jeg bedt fylkesmannen i Hordaland, som på oppdrag fra Utdannings- og forskningsdepartementet forvalter tilskuddet til opplæring innenfor kriminalomsorgen, om å kartlegge utdanningsnivået blant innsatte i alle norske fengsler, herunder omfanget av innsatte som har rett til grunnskole og videregående opplæring. For øvrig viser jeg til at økte bevilgninger til opplæring innenfor kriminalomsorgen er et budsjettsspørsmål.

I januar ble det avholdt en samarbeidskonferanse mellom kriminalomsorgsregionen og de tre fylkene Aust-Agder, Vest-Agder og Rogaland. Stortingsrepresentant Jon Lilletun poengterte her at de som har minst skal prioriteres først, og målgruppen kriminalomsorgen er i denne sammenheng sentral. Dette gjelder, ifølge Lilletun, blant annet fengselsbibliotekene og fengselsskolene. Skråblikk håper Lilletun tar med seg dette synspunktet inn i regjeringen.

FOKO-NYTT møter Niek Willems, EPEAs nye leder

Av Asbjørn Støverud

På årsmøtet i European Prison Education Association i Langesund, 2003, gikk Paddy Rocks av som leder for organisasjonen, og Niek Willems tok over. Som leserne sikkert er klar over, er FOKO den største underavdeling av EPEA, og Norge er det landet som har flest medlemmer. I den forbindelse har redaksjonen tatt en prat med den nye lederen.

Niek Willems, EPEAs leder

Hvem er Niek Willems?

Niek Willems er fra Nederland og har arbeidet for det nederlandske fengselssystemet i Rotterdam fengsel, Noordsingel, som undervisningsleder siden 1976. Som en del av arbeidsoppgavene mine har jeg også ansvaret for anstaltens kontakt med allmennheten. Jeg ble medlem av EPEA i 1997, og ble i 2003 valg som leder i organisasjonen.

Hva er dine visjoner for EPEA?

Jeg er veldig glad for at EPEA eksisterer. Organisasjonen er en plattform som kan bruke sin innflytelse overfor fengselsundervisning i Europa, særlig overfor de østeuropeiske landene. Livslang læring er noe jeg tror på. Jeg håper og arbeider hardt for at EPEA skal ekspandere. Organisasjonen vokser allerede, men den kan bli, og vil bli, større og få mer innflytelse.

EPEA har nylig fått status som NGO-organisasjon i Europarådet. Hva betyr dette for EPEA?

Vi har hatt NGO-status en stund allerede, og nylig fikk vi status som deltagende organisasjon. Dette gir oss mer innflytelse overfor Europarådet. EPEA har en person på rett sted, Janine Duprey-Kennedy, som er medlem i styret og bor i Strasbourg. Dette er som dere vet byen hvor Europarådet er lokalisert. Hun er alltid på tå hev når det gjelder aktuelle saker som Europarådet arbeider med.

Er det områder i arbeidet for fengselopplæring som er mer viktig for deg enn andre?

Fengselopplæring har alltid vært viktig i det nederlandske fengselssystemet. Fengslslærerne er sortert under Justisdepartementet, noe ulikt den norske ordningen. Penger var tidligere ikke noe problem, men nå står fengselssystemet overfor enorme nedskjæringer i budsjettene. Vi er redd disse nedskjæringene i første omgang vil ramme utdanningssektoren innen fengselssystemet. Det er da fare for at mange lærere vil bli gjort overflødige, og opplæring i fengsler vil bli redusert til et absolutt minimum.

Hva er de viktigste oppgavene for lederen av EPEA?

En av lederens viktigste oppgaver er å lede et godt styre, være entusiastisk og opprettholde et godt nettverk, med hjelp fra styremedlemmene (sekretær, medlemssekretær og kasserer) og regionale representanter. Jeg skal også organisere styremøter to ganger i året, i ulike land, og være til stede på disse møtene. EPEA-konferansen, som arrangeres annethvert år, er det også min oppgave å initiere.

Hva kan medlemmene i EPEA forvente av deg?

Ja, hva kan medlemmer forvente av meg? For det første kan dere forvente solidaritet, i både medgangs- og motgangstider. Vi arbeider alle for en god sak. Videre skal jeg, gjennom å influere politikk som blir ført, fremme opplæring i fengsel på et overordnet nivå. Lederen skal også være entusiastisk, og være villig til å bidra med hjelp der det er mulig.

Hva forventer du av medlemmene i EPEA?

Og hva forventer jeg av medlemmene? Det må også være solidaritet overfor EPEA, og overfor arbeidet organisasjonen gjør. Ha i minne at vi alle er mennesker som gjennom arbeid på frivillig basis, bidrar så mye som vi kan overfor EPEA. Til slutt kommer jeg ikke utenom; innbetaling av årlig medlemsavgift...

Hvordan er situasjonen for fengselopplæringen i Nederland?

Jeg har allerede kommentert dette. Fengselopplæringens status har historisk sett vært veldig høy. Nå ser vi gjennom kuttene som blir foreslått at statusen er veldig lav. Fengselopplæringen har blitt noe for "de heldige få". Våre politikere, både på høyre- og venstresiden, er forberedte på å forandre fengselslovgivningen i en retning som vil rasere fengselopplæringen.

Kan du si noe om forskjeller, likheter og utfordringer i fengselopplæringen i Europa generelt?

Det er mye som må gjøres innen fengselopplæringen i Europa. Jeg mener at de nordiske landene har organisert fengselopplæringen godt. Andre har lite eller ingen organisering i det hele tatt. Utfordringen er å gi fengselopplæring formell status i fengslene over hele Europa. Det vil bli vanskelig, men det er ikke umulig. EPEA vil være den naturlige plattformen til å lede arbeidet fram mot dette målet, en utfordring i seg selv.

Hva vet du om FOKO og vår organisasjons arbeid?

Jeg kjenner selvsagt til FOKO, gjennom mr. Torfinn Langelid og Ingunn Eitrheim. På konferansen i Lange-sund møtte jeg også mange FOKO-medlemmer. Jeg vet at denne organisasjonen er godt organisert, den gjør et fantastisk arbeid og gir medlemmene en følelse av tilhørighet. Som leder av EPEA har jeg uttrykt et ønske om å få bli medlem, hvis det er mulig. Dette har jeg ikke fått klarhet i ennå.

Jeg ønsker FOKO alt vel og suksess i framtiden.

Evalueringskonferanse på Gardermoen

Av Leif Lyngstad

Egen stortingsmelding om opplæringa innenfor kriminalomsorgen

Leder av Stortingets utdannings- og forskningskomite, Rolf Reikvam, var klar i sin hilsen til de 135 deltakerne på evalueringskonferansen: Resultatet av evalueringen må munne ut i en egen Stortingsmelding! Ofte er det slik at forskningsbasert evaluering ikke følges opp verken byråkratisk eller politisk på en konsekvent måte, derfor er Reikvams utspill desto mer gledelig.

Reikvam tok opp en rekke problemstillinger knyttet til evalueringsrapportene. Han mente man nå måtte ta fatt i rammebetingelser, målsetting og organisering av opplæringa innenfor kriminalomsorgen.

Han refererte til evalueringsrapportene og slo fast at formidlingspedagogikken fortsatt står for sterkt. Hovedskolene er for lite engasjerte. Opplæringa er ikke godt nok tilpasset individuelle behov, og målet for opplæringa er ikke klart nok. Og en må avklare hvordan opplæringa skal organiseres, hvilket omfang den skal ha, hva som skal tilbys- og lengde på opplæringa. Reikvam var klar på at opplæringa innenfor kriminalomsorgen må styres av læreplanene, og den generelle delen må ligge klart i bunnen. Han stilte spørsmålet om hvorfor det ikke gis flere yrkesfaglige tilbud. Og hvorfor har man ikke opplæringsplaner for arbeidstilbudet i fengslene? Hvorfor har man ikke tatt i bruk lærekontrakter, og hvorfor har man ikke flere modulbaserte tilbud?

Alt dette må løftes fram gjennom en Stortingsmelding som avklarer mål og omfang! Reikvams løfte om egen Stortingsmelding ble svært positivt mottatt i forsamlingen.

Spennende paneldebatt: Opplæringa innenfor kriminalomsorgen må preges av helhetstenkning!

FOKOs leder Jon Erik Rønning understrekte i sitt innlegg at det drives mye god undervisning rundt i anstalter og oppfølgingsklasser. Men opplæringa må bli bedre når det gjelder helheten, det forpliktende samarbeidet med fengsel, Aetat, sosialetat, friomsorg, AMO og APO. Og man må videreutvikle et strukturert samarbeid med høyskoler/ universiteter og ulike aktører i arbeidslivet. Rønning var bekymret for de økonomiske betingelsene. Han var overrasket over at departementet ikke hadde lagt inn midler til opplæring ved de ca. 250 nye soningsplassene som er etablert de siste årene. Han var klar på at opplæringa innenfor kriminalomsorgen må ha en pedagogisk plattform knytta til skoleverket og at man organisatorisk fortsatt bør være tilknytta en hovedskole. Slik vil man være bedre oppdatert på læreplaner og endringer i skoletilbudet, mente Rønning.

Leder av utdannings- og forskningskomiteen på Stortinget, Rolf Reikvam (SV) ville også beholde en vel-fungerende struktur knytta til den videregående skolen. Og han gjentok løftet om en Stortingsmelding der opplæringa innenfor kriminalomsorgen får en politisk avklaring. Opplæringa innenfor kriminalomsorgen har uklare mål, fordi det er mange mål. Dette må en få løfta inn politisk ganske kjapt.

Forsker Tore T. Rokkan ved Tyrili forskning og utvikling, mente opplæringen måtte ha et fokus som ligger i normalsamfunnet. Og skolen må være tydelig på sitt mandat, sin pedagogiske virksomhet. Anstaltene trenger et "visjonsrom" der ulike samfunnsaktører kan invitere innsatte til å se på mulighetene som ligger utenfor.

FOKO-nytt 2/2004 vil bli et spesialnummer med presentasjon av sammendragene av alle rapportene som er levert i forbindelse med den store forskningsbaserte evalueringen av opplæringa innenfor kriminalomsorgen.

Tore T. Rokkan (f.v.), Rolf Reikvam, Torfinn Langelid, Siv Hvidsten, Jan Arild Ellingsen og Jon Erik Rønning deltok i en spennende paneldebat.

Foto: Janne Strandrud, Kriminalomsorgsavg.

Siv Hvidsten, assisterende direktør, region sør, startet med å presisere at skolen er en betydningsfull samarbeidspartner for kriminalomsorgen. Man har flere felles målsettinger: man er enige om å bekjempe kriminalitet, man har en felles aksept for fengsel som straffe-gjennomføringsform og man ønsker å se hele fengselet som en læringsarena. Hvidsten understrekte viktigheten av evaluering, og hun så fram til at opplæringen innenfor kriminalomsorgen ble regionalisert. På samme måte som Rønning etterlyste hun midler til opplæringstilbud for de nye soningsplassene. Kriminalomsorgen utbygges for å ta en stadig voksende kø, og da må det gis et klart signal til myndighetene om at det må leveres opplæring, framholdt Hvidsten.

Hvidsten var redd for prisoniserte lærere, og ønsket derfor å opprettholde dagens modell for forvaltnings-samarbeid. Man trenger et opplæringstilbud der man får tak i de beste lærerne, og man trenger pedagogisk perso-

nale som tilpasser arbeidstida til de behov fengselet har. Lærerne må kunne være dyktige livsveiledere, og de må også kunne trekkes inn i programarbeid. Hun mente det var på tide at kriminalomsorgen skjerper sin bestiller-kompetanse.

Jan Arild Ellingsen, nestleder i justiskomiteen på Stortinget (FRP) vektla også de store, fascinerende og krevende utfordringene i rapportene som foreligger. Han mente det var et kjernepunkt å få avklart ansvarsforholdene mellom justisdepartementet og utdannings- og forskningsdepartementet, og kanskje samle alt ansvar i ett departement. Ellingsen utfordret opplæringa innenfor kriminalomsorgen til å skape mestringsarenaer for økt selvtillit og bedret selvilde. Undervisningen må være modulbasert, den må sette oppnåelige mål, og den inn-satte må få dokumentert egen kompetanse.

Husk medlemskontingenten 2004

Rett før påske sendte vi ut bankgiro med medlemskontingenten. Har du ikke betalt, gjør det nå umiddelbart. Har du mistet eller ikke mottatt bankgiro kan du ta kontakt med kasserer Gisle Grahl-Jacobsen tlf. 32 21 98 12 eller betale kr. 250,- til kontonr: 1644 22 60803

LIAISONMØTE I BUDAPEST

13. –15. FEBRUAR 2004

Av Gisle Grahl-Jacobsen,
vikarierende Liaison person

Det var et tettepakket program som møtte oss denne weekenden i Budapest. I alt var det representanter fra 14 land: Belgia, Danmark, England, Estonia, Irland, Island, Latvia, Luxemburg, Malta, Nederland, Norge, Sverige, Tyskland og Ungarn. Store land som Spania, Frankrike og Italia var ikke representert og Epea sliter med å få gode kontakter her.

Målet for møtet var å samle inn informasjon fra de ulike medlemsland innen EPEA, utveksle informasjon rundt den siste tids utvikling i organisasjonen, samt å utvikle planer og strategier som vi ønsker å ha i organisasjonen framover. Det viser seg at EPEA er svært ulikt organisert rundt i Europa. I Danmark og Tyskland fantes det allerede en lærerforening for fengselslærere. I Danmark ble det jobbet for et kollektivt medlemsskap (i dag 8-10 individuelle medlemmer), mens den tyske lærerforeningen nå var utmeldt pga pris. I Nederland var det en nedskjæring på 25 % av budsjetter til skole og arbeidsdrift i fengslene. Her var hele 60 % av verkstedene stengt. I Ungarn hadde fengslene avtaler med skoler utenfor som tilbød opplæring i fengslene. Norge står i en særklasse med sine 170 medlemmer, FOKO-nytt og eget seminar!

Den viktigste nyheten nå var at EPEA var blitt godkjent som en "Non Governmental Organisation" av Europarådet. Dette medførte at EPEA var blitt et rådgivningsorgan for opplæring i fengsler i Europa, samt at vi kan fremme forslag og signalisere behov fra de ulike land. De 400 anerkjente NGO'ene i Europa, var delt inn i 10 grupper. EPEA hadde tilhørighet i to av dem. 1) Menneskerettigheter og 2) Opplæring og kultur. I tillegg til møter i disse små gruppene, var det et felles møte for alle NGO'ene en gang i året på samme tid som Europarådets parlamentarikere møttes. Dette gav muligheter for lobbyvirksomhet. EPEA hadde i tillegg blitt valgt inn i "styret" for alle NGO ene, noe som medførte at de var med på å fordele økonomisk støtte og vurdere generelle NGO saker. Fra EPEA sin side var det Janine Duprey Kennedy som ivaretok EPEA's interesser, da hun bor i Strasburg. (Hjemmeside: www.coe.int/org)

Torfinn Langelid orienterte Liaisonmøtet om Grundtvig 1 og 2 prosjekter, og muligheter til å søke om støtte til internasjonalt prosjektarbeid. I tillegg var EPEA, etter initiativ fra Malta involvert i to Grundtvig 1 prosjekter! Web ansvarlig Per Thrane fra Danmark reklamerte også for hjemmesiden: www.epea.org. Han fører statistikk over hvilke land som besøker siden mest, så her har vi en utfordring!! Joe Giordaniama fra Malta presenterte sine visjoner for EPEA, der kanskje større inntekter, og flere prosjekter ble prioritert framfor å ha en internasjonal møteplass for lærere med fokus på gjensidig erfaringsutveksling. Dette skapte frustrasjon og diskusjon i gruppa, med spørsmål om hvem som bestemte EPEA's videre satsinger og visjoner.

Vi hadde gruppearbeider og diskusjoner rundt LIAISON personens oppgaver, jmf. de nedfelte retningslistene som finnes på hjemmesiden til EPEA. Det ble laget konkrete forslag til hvert punkt. **Ann Costello (bildet)** fra Irland ledet liaisonmøtet med sikker hånd. Hun skulle skrive et offisielt referat fra møtet, som kommer på Epea sin hjemmeside, så følg med. Utover dette var det lærerikt å snakke med de øvrige liaisonpersonene i pausene vi hadde!!! Arrangementsmessig var det mye program og god mat! Imidlertid kom et høydepunkt etter programmet var slutt søndag ettermiddag. Da fikk Knut Lage Bø og undertegnede en guidet gåtur i historiens Budapest med stadige høytlesninger av Torfinn Langelid. Det anbefales!!

MOTIVERENDE SAMTALE –

en samtaleform for en aktiv kriminalomsorg

Av Anne Høiby (t.h.) og Kjersti Fjærestad,
Kriminalomsorgens utdanningssenter, KRUS

Motiverende Samtale, eller Motivational Interviewing (MI) som er den internasjonale betegnelsen, har som mål å motivere klienter og innsatte til viljestyrt endring. Mange mennesker lever godt med sine uvaner, sin livsstil, sine problemer eller uhensiktsmessige atferd, selv om nærmeste familie, omgangskrets, hjelpeapparat eller kriminalomsorg kan være bekymret og mene at vedkommende bør endre seg. Denne metodikken kan være et hjelpemiddel til å legge til rette for at vedkommende kan begynne å reflektere over sin situasjon og til selv å ta ansvar for endring av uhensiktsmessig atferd.

Med bruk av denne metodikken i kriminalomsorgen vil vi ha et konkret hjelpemiddel til å realisere målsettingen om å få innsatte og klienter til selv å ta aktivt ansvar for sitt eget liv og legge til rette for at de kan redusere sitt kriminelle atferdsmønster. Gjennom å lære betjenter, friomsorgsarbeidere og andre som er i daglig kontakt med innsatte MI, kan vi øke klientenes aktive medvirkning i samtaler og i endringsarbeid. Kontakten mellom helpere og klienter vil ha klientens opplevelser og tanker som utgangspunkt, og vi vil derved i størst mulig grad unngå at medarbeiderne ligger et hestehode foran og/eller finner løsninger for de innsatte/klientene.

Hva kjennetegner motiverende samtale som metode?

Ved stiftelsen Bergensklinikkene, som er en klinikk for behandling av rusavhengighet, har behandlere i mange år systematisk anvendt denne samtaleformen i rådgivningsarbeid, under navnet Endringsfokusert Rådgivning. (Barth, Børtveit og Prescott

2001). Professor William R. Miller ved Universitetet i New Mexico har beskrevet metodikken i flere artikler og bøker. Første bok som omhandlet Motivational Interviewing (MI) i sin helhet, publiserte Miller i 1991 sammen med Dr. Stephen Rollnick. Miller arbeidet en kort periode som veileder ved Hjeltestad-klinikken (en av Bergensklinikkene) i 1982. I denne perioden skrev han sin første artikkel om emnet.

Motiverende Samtale bygger på og henter elementer fra ulike skoleretninger og tilnærminger, hovedsakelig hentet fra sosialpsykologi, kognitiv atferdsteorie og humanistisk psykologi. Metodikken har i seg gjenkjennelige elementer fra kommunikasjons-teori, systemisk teori og fra rogeriansk klient-sentrert rådgivning. Noe av det som er spesielt med Motiverende Samtale, er at metoden legger så mye vekt på en klientsentrert, ikke konfronterende rådgivningsstil. Ved systematisk bruk av Motiverende Samtale kan man identifisere innsatte/klienters motivasjon og beredskap for forandring og assistere dem i å ta gjennomarbeidede beslutninger om forandring. Det som kanskje mest kjennetegner Motiverende Samtale som metodikk, er hvordan rådgiveren forholder seg til og takler ambivalens hos klienten. Gjennom identifikasjon og bearbeiding av ambivalens kan det skapes et grunnlag og en drivkraft mot forandring.

Et hovedpoeng i MI er rådgiverens stil og evne til å skape en god atmosfære i samtalesituasjonen. Dette er en forutsetning for at klienten skal være villig til å reflektere over sin aktuelle situasjon og om han eventuelt vil vurdere å forandre seg. Empati, en støttende holdning og utforskende stil er avgjørende for om klienten åpent vil være i stand til å undersøke sine erfaringer og finne løsninger på sine egne problemer. Dette er ikke noe nytt for hjelpearbeid, samtidig som vi vet at det i behandling av rusavhengige lenge har vært stor tro på en mer konfronterende stil. Med dekning i sin forskning mener Miller og Rollnick (1991, 2002) at konfronterende gruppeterapi har ført til dårligere resultater enn annen tilnærming, og at det kan være direkte skadelig for personer med lav selvfølelse.

skilles mellom små tilbakeskritt og større tilbakefall til tidligere handlingsmønstre. Den største faren med tilbakefall er resignasjon hos klienten, og resignasjon er det motsatte av motivasjon.

Hvem kan ha nytte av MI?

De fleste kognitive programmene som er tatt i bruk i norsk kriminalomsorg, anbefaler eller stiller krav om at instruktørene anvender MI i programutførelsen. Begrunnelsen er at effekten av programmene på denne måten blir større.

MI har med hell vært anvendt som forberedelse til andre tiltak som metadonbehandling, institusjonsopphold og terapi. Studier har vist at klienter har hatt mindre motstand og mer utbytte av behandling hvis de har vært til motiverende samtaler på forhånd. MI brukt i ambivalensutforskning i forkant av en innleggelse tyder på at klientene nyttiggjør seg oppholdet på en bedre måte. MI kan bidra til å legge til rette for en mest mulig konstruktiv innstilling hos den innsatte/klienten til andre faglige tiltak og/eller programmer.

MI er både en holdning og en metodikk. Relasjonen mellom rådgiver og klient, samt det å skape et godt klima har stor betydning, samtidig som det i MI legges mye vekt på en systematikk i kommunikasjonen som bidrar til å øke sannsynlighet for gunstig effekt.

Domfelte og varetektsfengslede som er ambivalente til kriminalitet, rus, egen atferd, endring og hva de skal gjøre med livet sitt, vil kunne ha utbytte av MI. Etter vårt syn er MI anvendelig til langt mer enn dette. I treningssituasjoner og under opplæring har kollegaer brukt ambivalensutforskning på hverandre for å fremme vilje til endring og beslutningstaking når det gjelder endring av egne uvaner, og det har virket!

MI er meget godt egnet som grunnholdning og kommunikasjonsform innen ledelse. Dette kan være en fremgangsmåte for å vise at man ser og lytter til sine medarbeidere. Noe som i sin tur vil kunne bidra til å fremme lojalitet, yteevne og arbeidsglede. Så de som ønsker å være gode ledere, vil ha utbytte av å sette seg inn i metodikken. Hvis man

ønsker fokus på en god kommunikasjon på arbeidsplassen, å skape trivsel og et godt arbeidsklima, har man mye å lære av MI.

Prinsippene i MI egner seg svært godt i pedagogikk og opplæring hvis man er opptatt av at elevene skal lære gjennom egne opplevelser og erfaringer. MI er også brukt som strategitenkning og for å skape medvirkning og eierskap i implementering og spredning av innovasjoner.

Opplæring i Motiverende Samtale

Ut fra de erfaringene vi har gjort med kurs og opplæring, kan det synes hensiktsmessig å drive en kombinasjon av korte kurs og oppfølging. Vi har det siste året gjennomført en rekke to-dagers intensive kurs med mye trening. Sammen med en kollega på KRUS har vi utviklet og driftet en nettstøttet opplæring i Motiverende Samtale, som består av en kombinasjon av 2-3 dagers kurs med introduksjon til metodikken med mye trening, og så oppfølging over nettet. Den beste måten å lære MI på, er å lære seg de grunnleggende ferdighetene åpne spørsmål, empati og lytting til hva klienten har å si, og gjennom anvendelse i praksis la klientene lære deg MI. Gjerne med bruk av videoopptak av reelle samtalsituasjoner for veiledning av kollegaer eller andre som kjenner metodikken.

Vi har under utvikling et kurs med litt mer komplekse strategier og ferdighetstrening, for dem som har trent en stund sammen med klienter og innsatte, og som ønsker å bli litt mer avanserte i bruk av metodikken.

Sammen med kollegaer fra KRUS var vi på en internasjonal konferanse hvor blant annet professor William R. Miller og Dr. Stephen Rollnick, opphavsmennene til MI, deltok og der vi presenterte vårt nettstøttete MI-kurs. Det var stor interesse internasjonalt for utvikling av nettstøttet opplæring i denne metodikken.

For mer informasjon, kontakt Anne Høiby eller Kjersti Fjærestad på KRUS, tlf 23 06 71 00

Levekår blant innsatte

Forskningsstiftelsen FAFO har på oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet og Justisdepartementet gjennomført en levekårsundersøkelse blant et representativt utvalg innsatte i norske fengsler. Resultatene presenteres i denne rapporten. Hensikten med undersøkelsen har vært å gi et samlet bilde av innsattes generelle levekår basert på empirisk dokumentasjon, og se dette i sammenheng med problemer knyttet til rusmisbruk og psykiske plager. Informasjonen ble samlet inn gjennom strukturerte personlige intervjuer med til sammen 260 fengslede menn og kvinner. Intervjuene ble gjennomført av Statistisk sentralbyrå i juni 2003.

Resultatene viser at:

- To tredjedeler av de innsatte har hatt en oppvekst preget av ett eller flere alvorlige problemer.
- Tre av ti hadde vært i kontakt med barnevernet før de fylte 16 år, og like mange har opplevd at andre i familien har sittet i fengsel.
- De innsatte har lav utdanning, utdanningsmønsteret er nærmest motsatt av hva det er i befolkningen for øvrig. Fire av ti har ungdomsskolen som lengste fullførte utdanning. Veldig få har utdanning utover videregående skole.
- De innsatte har svak tilknytning til arbeidsmarkedet, kun tre av ti var i arbeid på fengslings-tidspunktet. Ved siden av arbeidsinntekt var sosialhjelp og kriminalitet de hovedinntektskildene som ble oppgitt av flest.
- Fire av ti befinner seg under fattigdomsgrensa, og de innsatte har generelt langt lavere bruttoinntekt enn befolkningen for øvrig. Samtidig har et stort flertall gjeld, mange av dem på grunn av idømte bøter og erstatning.
- En tredjedel av de innsatte er bostedsløse.
- Mange innsatte sliter med dårlig helse. Halvparten har en eller flere kroniske sykdommer, og de er i langt høyere grad enn befolkningen ellers plaget med psykiske problemer.
- Seks av ti innsatte er rusmisbrukere. For majoriteten dreier dette seg om blandingsmisbruk.

Kvinnene er mer rusbelastet enn mennene. Jo tyngre misbruket er, desto større er følgeskader knyttet til dårlig helse, manglende familietilknytning og dårlig økonomi.

- Over halvparten av de innsatte har barn, og et flertall av disse har kontakt med barna ukentlig eller oftere.
- Innsattes levekårssituasjon er særlig vanskelig fordi den er preget av opphopning av levekårsproblemer; tre fjerdedeler har problemer på to eller flere levekårsområder. Opphopningen av levekårsproblemer henger sammen med innsattes oppvekstforhold: jo flere oppvekstproblemer, desto vanskeligere levekår som voksen.
- Vellykket reintegrering i samfunnet kan ikke sikres gjennom enkelttiltak, men må ta utgangspunkt i en helhetlig forståelse av marginaliseringens omfang i denne gruppen.

Undersøkelsen er gjennomført av Inger Lise Skog Hansen og **Christine Friestad (bildet)**. Sistnevnte kommer forøvrig til FOKO-seminaret til høsten for å snakke om rapporten.

UTKAST TIL PROGRAM

SØRMARKA-SEMINARET 2004 SØRMARKA KONFERANSE- OG STUDIESENTER 14. – 16. OKTOBER 2004

TORS DAG 14.10

Kl 1400 – 1430 Kaffe/te/rundstykk. Registrering

Kl 1430 – 1440 Hilsen v/leder i FOKO, Jon Erik Rønning

Kl 1440 - 1530 Hilsen v/leder i EPEA, Niek Willems

Åpning v/leder i Stortingets utdannings- og forskningskomite, Rolf Reikvam

Kl 1530 – 1600 Nytt fra Fylkesmannen i Hordaland, Utdanningsavdelingen
v/Torfinn Langelid

Kl 1600 – 1630 Kaffe/te. Registrering fortsetter

Kl 1630 – 1800 Levekår blant innsatte i norske fengsler v/Christine Friestad, FAFO.

Kl 1830 "Vorspiel" i grupper

Kl 1930 Middag

FREDAG 15.10

Kl 0800 – 0900 Frokost

Kunstnerisk.

Kl 0900 – 1030 "Med arbete som innsats, klienteffekter och samhällsekonomisk lönsamhet i socialt arbete". v/Nyström, Soydan eller Jess fra Sverige

Kl 1030 – 1100 Kaffe/te

Kl 1100 – 1230 Parallell sesjoner knyttet til oppfølgingsarbeid

Kl 1230 – 1400 Lunsj

Kl 1400 – 1500 Læringsplattform v/Andreas Lund, nasjonal veileder i IKT.

Kl 1500 – 1530 Kaffe/te

Kl 1530 – 1630 Undervisning og opplæring i det moderne fengslet. Dannende eller disiplinende?
v/Bodil Ravneberg, Rokkansenteret

Kl 1645 – 1730 Årsmøte i FOKO

Kl 1900 Festmiddag

LØRDAG 16.10

Kl 0800 – 0900 Frokost

Kl 0900 – 1030 En passende mengde kriminalitet v/Nils Christie

Kl 1030 – 1100 Kaffe/te. Utsjekking

Kl 1100 – 1230 Olav Vesaas (tema for foredraget er ikke bestemt ennå)

Kl 1230 – 1300 Evaluering. Oppsummering

Kl 1300 – 1330 Lunsj. Avreise.

Dette er et foreløpig program, og det kan komme forandringer.

Invitasjon vil bli sendt ut i august-september, men sett av datoen 14-16/10 allerede nå.

Opplæring innenfor kriminalomsorgen omtales i medier

Av Jon Erik Rønning, leder

På Sørmarka-konferansen i 1998 stilte Inger-Marie Fridhov et spørsmål: «Hvorfor så stille?» Hun ga selv svaret: Det er så stille omkring fengselsvesenet fordi vi har med de aller svakeste, de som betraktes som moralsk mindreværdige og farlige, å gjøre. Dessverre har ingen ting endret seg på de drøyt 5 årene siden Fridhov stod på talerstolen på Sørmarka. Vi i styret følte derfor at vi hadde et ansvar med å bekjentgjøre den urimlighet at man oppretter 250 nye soningsplasser uten å bevilge ei krone til opplæring. I forbindelse med dette sendte vi brev til alle medlemmene av justis- og utdanningskomiteen. I tillegg hadde vi flere møter med mange av medlemmene i

er et eksempel på kortsiktig kriminalpolitikk, og noe samfunnet taper på. Fridhov viser også til svenske undersøkelser som viser at hver krone som settes inn i samarbeidsprosjekter mellom kriminalomsorg, arbeidsformidling og sosialetat, sparer samfunnet for 10-15 kroner.

Mediaomtalen hjalp, flere ble kjent med problematikken og vi håper at dette nå vil gi seg utslag i mere penger på revidert nasjonalbudsjett. Vi i styret oppfordrer alle medlemmer til å ta kontakt med pressen der dere arbeider. Få fram arbeidet vårt, det gavner vår arbeidsplass og ikke minst våre elever!

251 nye soningsplasser uten 1 krone til undervisning

Justisdepartementet oppretter 251 nye soningsplasser for å få unna køene, men Stortingets undervisningskomité har ikke funnet frem en på 2004-budsjettet til undervisning av de nye innsatte.

PER ANNA HJØLM
Oslo/Konferanser

Et lovbrudd, sier en for-
søgt Jon Erik Rønning,
leder av Forum for opplæring
innen kriminalomsorgen,
og synes det er en
kanskje at fengselsvesenet
må tvinges til å bryte
Opplæringsloven.

De innsatte har en
lovbestemt rettighet til å
få undervisning. Dess-
uten er det svært viktig å
tilføre kompetanse under
soningen om vi skal få til
en vellykket rehabilite-
ring, sier Rønning.

Trenger 26 mill.
Etter budsjettforliket
mellom Ap- og Regje-
ringspartiene er det for
neste år satt av 194 millio-
ner kroner til opplæring
innen kriminalomsorgen.
Det ville kostet 46 millio-
ner kroner å gi et tilsva-
rende tilbud til de 251 nye
soningsplassene som nå
bygges.

Jeg er veldig skeptisk
til opprettelsen av nye
soningsplasser om det
ikke samtidig sikres at vi
får et kvalitetsmessig
godt nok innhold. Å si på

Jon Erik Rønning
leder av
Forum for
opplæring
innenfor
kriminalom-
sorgen.

pluss penger til opplæring
er den største erkelen
siden vår valgte å innføre
Juryloven i 1998, sier
Arbeiderpartiets landspoli-
tiske talsmann, Knut Stor-
berget.

Storberget får støtte av
 stortingsrepresentant In-
ger Marie Thorsildsen
(SV).

Vi foreslår å gå til en
overstusbevisning hvor
opplæreren av for ek-
sempel nye soningsplasser
skal reguleres til å ha
færre til å gå, også kom-
midler til opplæring.

Ekspedisjonschef Krist-
ian Selgen kronetale ved
kriminalomsorgskonferan-
sen i Justisdepartemen-
tet avdekket at de nå bryter
Opplæringsloven.

De færreste innsatte
har rettigheter når det
gjelder opplæring, og dis-
se vil vi passere i angder
som har et skolebud, si-
er Selgen. Brønden.

Vil du forsvare å opp-
rette over 250 nye feng-
selsplasser uten at det
knyttes noe tilbud om
opplæring til disse?

Ja, det er helt
avgjort. Vi vil nå
lage et opp-
beholdnings-
nærsk

nettopp disse komiteene,
og vi skrev brev til
departementene. Dess-
verre nådde vi ikke fram,
men da tok vi kontakt med
pressen fikk vi napp der;
Aftenposten kjørte saken
to ganger, VG brukte en
hele side, Dagsavisen
hadde en helside og P4
kjørte saken i nyhetene
og på tekst-tv. Dagen
intervjuet nettopp
Fridhov mandag 15 mars,
og hun påpeker der de
innsattes lovfestede rett
til utdanning. Skarve 90
kroner dagen per innsatt
til undervisning

Innsatte i norske fengsler har rett til opplæring

Av Jon Erik Rønning, leder
for Forum for opplæring
innenfor kriminalomsorgen
(FOKO)

«De færreste innsatte i
rettigheter når det
opplæring, og dis-
plassene i fer-
skoletilb-
disjon-
B»

til rette for et domfelte og
innsatte i varetekt får de tj-
nester som lovgivningen gir
dem krav på. Samarbeidet
skal bidra til en samordnet
innsatt for å dekke domfeltes
og innsattes behov og frem-
me deres tilpassing til sam-
funnet.

Med andre ord er rettig-
tene helt klare. Neste
spørsmål blir så hvor
mange innsatte som
omfattes av disse ret-
tighetene. Skardham-
s levekårsunder-
se fra 2002 om-
gjør i norske

viser at 45 pro-
sentene har
innsatt
innsatt
innsatt

innsatt
innsatt
innsatt

innsatt
innsatt
innsatt

innsatt
innsatt
innsatt

innsatt
innsatt
innsatt

innsatt
innsatt
innsatt

innsatt
innsatt
innsatt

innsatt
innsatt
innsatt

innsatt
innsatt
innsatt

innsatt
innsatt
innsatt

Faksimiler fra Aftenpos-
ten 23/11-03 og 4/12-03
og VG 4/12-03

Å lære bak murene

Nordisk Råd vedtok i 1999 en rekommendasjon om fengselsundervisningen i et nordisk perspektiv. I september 2001 ble det nedsatt en nordisk prosjektgruppe med representanter fra kriminalomsorgs- og utdanningsmyndigheter som fikk i oppgave å utføre arbeidet. Undersøkelsen har vært ledet av Fylkesmannen i Hordaland, Norge.

Formålet med prosjektet er å gi en kort, overordnet og oppdatert sammenlignende oversikt av fengselsundervisningen i Danmark, Finland, Norge og Sverige. I tillegg er det også en kortfattet oversikt over situasjonen på Island, Grønland, Færøyene og Åland.

Undersøkelsen viser at den nordiske fangen har visse felles trekk. Han er drøyt 30 år gammel, oftest med ufullstendig grunnskoleutdanning, sjelden med fullført videregående utdanning, dårlig forankret i arbeidsmarkedet og i mange tilfeller med rusproblemer. Skal straffedømte få opplæring på lik linje med andre i samfunnet, må retten til opplæring være klart uttrykt i loven. Eksisterende

fengselsundervisning og utvikling av fengselsundervisningen må hele tiden relateres til det ordinære samfunns utdanningssystem og til tiltrådte internasjonale rekommendasjoner/konvensjoner på området. Rapporten peker på at et godt samarbeid mellom kriminalomsorgen og de ulike myndighetene er en viktig forutsetning for å imøtekomme de innsattes behov for opplæring.

Dagens fengselsundervisning dekker ikke behovet for opplæring. Fengselsundervisningen utgjør i dag bare en beskjeden del av det en fengselsplass koster. For samfunnet vil det sannsynligvis lønne seg å øke satsingen på utdanning i fengslene. I tillegg understreker rapporten at det er viktig å satse på kriminalitetsforebyggende tiltak både i fengsel og i samfunnet.

Rapporten vil være en nyttig dokumentasjon for alle som arbeider med problemstillinger knyttet opp mot kriminalomsorgen.

FOKOSTIPEND

Også for 2004 deler styret ut stipender for inntil kr. 15.000,-. Grupper eller enkeltpersoner kan søke etter følgende kriterier:

- a) Medlem av FOKO
- b) Stipendsøknaden må være i samsvar med vedtektene
- c) Søknaden må inneholde følgende opplysninger:
 - Kort om bakgrunn for søknad om stipend
 - Mål for arbeidet
 - Tidsplan, omfang og gjennomføring
 - Plan for publisering av arbeidet
 - Budsjett

Søknaden sendes:

FOKOv/leder Jon Erik Rønning,
Jessheim vgs. avd. Ullersmo fengsel
Boks 2
2040 KLØFTA

Søknaden må være styret i hende senest **10. juni 2004**

Rekommendasjon nr. R (89) 12 fra ministerkomiteen til medlemsstatene om opplæring i fengslene

Rekommendasjon nr. R (89) 12. Vedtatt av Europarådets Ministerkomite den 13. oktober 1989 og forklarende memorandum. Ministerkomiteen, under henvisning til Artikkel 15. b i Europarådets statutt,

I det den tar i betraktning at retten til opplæring er fundamental;

I det den tar i betraktning betydningen av opplæring i den enkeltes og samfunnets utvikling;

I det den innser spesielt at en stor andel av fanger har hatt meget liten erfaring med vellykket opplæring, og derfor nå har mange behov for opplæring;

I det den tar i betraktning at opplæring i fengsel hjelper til å gjøre fengslene mer humane og forbedre forholdene ved innesperring;

I det den tar i betraktning at utdanning i fengsel er en viktig måte å lette fangens tilbakevending til samfunnet på;

I det den erkjenner at i den praktiske anvendelse av visse rettigheter eller tiltak, i samsvar med de følgende rekommandasjoner, kan det være berettiget med forskjeller mellom dømte fanger og fanger i varetekt;

I det den tar hensyn til Rekommandasjon Nr R (87) 3 om Europeiske fengselsregler og Rekommandasjon Nr R (81) 17 om voksenopplæringspolitikk, anbefaler den medlems-statenes regjeringer å iverksette tiltak som erkjenner følgende:

1. Alle fanger skal ha tilgang til opplæring, som er forutsatt å bestå av klasseromsemner, yrkesopplæring, kreative og kulturelle aktiviteter, fysisk fostring og sport, sosial opplæring og muligheter for å bruke bibliotek;
2. Opplæring for fanger bør være lik opplæringen som tilbys lignende aldersgrupper utenfor fengslet, og tilbudet av læremuligheter for fanger bør være så vidt som mulig;
3. Opplæring i fengsel skal sikte mot å utvikle hele personen, idet man har i minnet hans eller hennes sosiale, økonomiske og kulturelle omgivelser;
4. Alle som er involvert i å administrere fengselssystemet og i driften av fengsler bør tilrettelegge og støtte opplæring så mye som mulig;
5. Opplæring bør ikke ha lavere status enn arbeid i fengselssystemet og fanger bør ikke tape økonomisk eller på annen måte på å delta i opplæring;
6. Alle anstrengelser bør gjøres for å oppmuntre fangen til å delta aktivt i alle aspekter av opplæringen;
7. Utviklingsprogram bør tilbys for å sikre at utdannere i fengslet tar i bruk formålstjenlige voksenopplæringsmetoder;
8. Spesiell oppmerksomhet bør vies fanger med særlige vansker og særlig de med lese- eller skriveproblemer;
9. Yrkesopplæring bør sikte mot en bredere utvikling av den enkelte, samtidig som man er følsom overfor trendene på arbeidsmarkedet;
10. Fanger bør ha direkte tilgang til et velforsynt bibliotek minst en gang per uke;
11. Fysisk fostring og sport for fanger bør understrekes og oppmuntres;
12. Kreative og kulturelle aktiviteter bør gis en viktig rolle siden slike aktiviteter har et særlig potensiale for å sette fanger i stand til å utvikle og uttrykke seg;
13. Sosial opplæring bør inkludere praktiske elementer som setter fangen i stand til å mestre dagliglivet i fengslet med henblikk på å lette hans tilbakevending til samfunnet;
14. Hvor det er mulig bør fanger få lov til å delta i opplæring utenfor fengslet;
15. Hvor opplæringen må finne sted inne i fengslet, bør samfunnet utenfor involveres så mye som mulig;
16. Tiltak bør settes i verk for å sette fanger i stand til å fortsette opplæringen etter løslatelse;
17. Midlene, utstyret og undervisningspersonalet som trengs for å sette fanger i stand til å motta hensiktsmessig opplæring bør gjøres tilgjengelig.

~~Returadresse på Fokonytt:
Foko v/ Asbjørn Støverud
Boks 2
2040 KLØFTA~~

Forum for
opplæring
innenfor
kriminalomsorgen
Norsk underavdeling av EPEA